

Lietuva prieš šimtą metų prancūzo akimis ir kiti frankofoniški dalykai

SKAITYMO MALONUMAS

Kokia Lietuva pasirodė prancūzui beveik prieš šimtą metų, galime sužinoti perskaitę žurnalisto, rašytojo Žano Moklero knygą „Po blyškiu Lietuvos dangumi“. Tokia proga atsirado iš kraštiečių, šios knygos vertėjos į lietuvių kalbą prof. Genovaitės Dručkutės, ir leidyklos „Žara“ bendro triušo.

Balandžio 27 dieną per susitikimą su garbiąja kraštiečiu ir šios leidyklos vadove Ramute Žandariene kupiškėnai daugiau sužinojo apie Ž. Moklerą ir jo nuopelnus populiarinant Lietuvą Prancūzijoje, susipažino su kitais „Žaros“ leidyklos leidiniais ir galėjo jų įsigyti.

Banguolė

ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

Į lietuviškai prancūzišką prieškarinio atmosferą susitikimo dalyviams padėjo įsijausti renginio pradžioje prancūzų kalba prabilęs ir renginio viešniais pristatęs Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus. Iš senovinio patefono sklido džiazio melodija, galbūt skambėjusi ir 1925 metais Kaune.

Vėliau renginio vedėja, Viešosios bibliotekos Kraštotyros ir edukacijos skyriaus vedėja Lina Matiukaitė, knygos vertėjos klausė, kaip ji surado šį prancūzų žurnalistą ir rašytoją, o jis Lietuvą.

LEMTINGI ATSITIKINUMAI

Pasak G. Dručkutės, gal būta ir lemties. Žano Moklero kūrybą ji atrado sovietiniais metais. Kada, tiksliai nepamena. Tai buvo atsitiktinė pažintis.

„Ėjau į Vilniaus universiteto bibliotekos skaitytųjų aptarnavimo skyrių. Ten popieriniame kataloge ieškojau leidinio prancūzų kalba. Vartydama katalogo korteles su M raide staiga aptikau knygą, kurios originalaus viršelio prancūzų kalba nuotrauką matote ir ant šio lietuviško jos leidinio viršelio. Ten pavaizduotas Vytis. Mane tai labai nustebino, kaip sovietinė cenzūra šitą knygą paliko atvirame kataloge. Gal universiteto bibliotekoje

Iš kairės: renginio vedėja Lina Matiukaitė, vertėja prof. Genovaitė Dručkutė ir leidyklos „Žara“ direktorė Ramutė Žandarienė.

knygų prieiga buvo paprastesnė nei tuo metu kitose miestų bibliotekose. Be to, parašyta, kad tai aštuntas šios knygos leidimas. Vėliau paaiškėjo, kad Prancūzijoje tai buvo dar ne paskutinė jos laida.

Man pasidarė įdomu. Tokio autoriaus nebuvau girdėjusi. Dar pamačiau kelias jo knygas. Visas užsisakiau į skaityklą ir perskaičiau. Tuomet negalvojau, kad ateis toks laikas, kai vieną šio autoriaus knygą išversiu į lietuvių kalbą. Dar noriu pridurti, kad knygos pavadinimui Ž. Mokleras panaudojo Oskaro Milašiaus eilutę iš jo 1919 metų paskaitos apie Lietuvą, kurią jis skaitė Paryžiuje Geografų draugijoje. Lietuvos valstybė neseniai buvo tapusi nepriklausoma. O Milašius apie to meto Lietuvą sakė, kad ji iš rūkų išnirusi. Šios šalies niekas nežino, mistika. Jis toje paskaitoje pasakojo apie tuometinę Lietuvos dabartį, atskleidė jos istoriją ir paskaitą užbaigė labai gražiu prozos fragmentu, kuriame ir yra frazė „po blyškiu Lietuvos dangumi...“ – pasakojo G. Dručkutė.

KAIP RAŠYTOJAS ATRADO LIETUVĄ

G. Dručkutė sakė, kad savo pažintį su Lietuva labai trumpai Ž. Mokleras yra aprašęs dar vienoje knygoje. Ten pasakojama apie 1930 metų laikotar-

Knygos viršelyje prancūziško leidinio nuotrauka.

pi. Ją irgi planuojama versti į lietuvių kalbą. Autorius rašo, kad prieš Pirmąjį pasaulinį karą 1911 metais, viešėdamas viename kurorte prie Baltijos jūros, susipažino su pagyvenusia ponija vokieiete. Toji ponija jam padovanojo Georgo Neselmano liaudies dainų rinkinį. Šis žmogus buvo filologas, baltistas, į vokiečių kalbą išvertė 8 ar 12 lietuvių liaudies dainų ir šiek tiek daugiau latviškų.

Ž. Mokleras, perskaitęs lietuvių liaudies dainų vertimus į vokiečių kalbą (šią kalbą gerai mokėjo), jomis susižavėjo. Tose dainose jam nepaprastai patiko ežerų, vandens jvaizdis.

Kitas lemtingas dalykas, priartinęs Ž. Moklerą prie Lietuvos, pasak G. Dručkutės, buvo apie 1920 ar 1921 metus, kai jis ilsėjosi su savo mama viename kurorte prie Atlanto vandenyno. Ten jis ir jo mama pradėjo šnekučiuotis su pagyvenusia ponija.

Papaiškėjo, kad ta moteris lietuviė, ponija Jankauskienė, kad čia poilsiauja su trimis savo dukromis. Jos dukros Elenos, apsirengusios tautiniais drabužiais, nuotrauka publikuojama Ž. Moklero knygoje „Po blyškiu Lietuvos dangumi“.

Elena buvo ištekejusi už Eduardo Turausko, studijavusio Paryžiuje. Ž. Mokleras susipažino ir su juo. Jankauskai ir Turauskas gerai kalbėjo prancūziškai.

Nukelta į 9 p.

Žano Moklero knygos apie Lietuvą pristatymą pradėjo prancūziškai kalbantis ponas, kurį įkūnijo Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus. Autorės nuotraukos

Lietuva prieš šimtą metų prancūzo akimis ir kiti frankofoniški dalykai

Atkelta iš 7 p.

Taip užsimezgė tarp jų visų nevienadienė draugystė. Vėliau Turauškas Ž. Moklerą pakvietė pasisvečiuoti Lietuvoje, kur jis 1925 metais praleido pusantro mėnesio.

„Čia būta ir šiek tiek politinio atspalvio. Mat 1925 metais Lietuvos ir Prancūzijos ryšiai nebuvo labai glaudūs. Juos stengtasi glaudinti. Atrodo, kad Ž. Moklerio kelionę finansavo Lietuva, ir tikriausiai buvo viena sąlygų, kad jis parašys knygą, pristatys šalį prancūzams. Tuo metu Prancūzijoje Lietuva buvo nežinomas kraštas. Dar ir šiandien ne visi prancūzai Lietuvą žino. Su šiuo faktu susiduriu, kai bendrauju su prancūzais. Išgirstu klausimų, kas čia per Lietuvą, kokią kalbą kalbate. Nustemba, kad ne rusiškai šnekame“, – teigė renginio viešnia.

Jos nuomone, Ž. Mokleras apie Lietuvą parašė įdomią, nuoširdžią knygą. Ją skaitydama nepajutusi apsimestinio pataikavimo. Atvirkščiai, yra ir kritikos, prancūziško ironizavimo, papokštavimo iš lietuvių ir jų gyvenimo sąlygų.

„Ž. Mokleras nuoširdžiai domėjosi Lietuva. Jis yra parašęs ir Lietuvos istoriją, ir lietuvių literatūros istoriją. Taip pat savo gimtąją kalbą išleido lietuviškų pasakų ir legendų knygą. Jo parašyti ir keli romanai, kurių veiksmas irgi vyksta Lietuvoje. Žurnalisto paskutinė apie Lietuvą parašyta knyga 1945 metais ir vadinasi „Apie bažnyčios padėtį Lietuvoje“. Šią knygą irgi aptikau Vilniaus universiteto bibliotekoje.

Kaip žurnalistas Ž. Mokleras yra paskelbęs apie Lietuvą daug straipsnių prieškarinio Prancūzijos spaudoje. Apskritai visų jo straipsnių kraitis – per 30 tūkstančių. Jis buvo laisvai samdomas žurnalistas. Buvo produktyvus, rašė lengvai, vaizdinga kalba. Knygos „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ galiniame viršelyje įdėta rašytojo nuotrauka, kuri būdavo publikuojama prie jo straipsnių. Toks buvo knygos leidėjų sumanymas.

Ž. Mokleras mirė 1951 metais. Buvo gimęs devynioliktame šimtmeatyje“, – pasakojo G. Dručkutė.

Ji pridūrė, kad kiekvieną šios knygos skyrelį puošia dailininko Kazio Šimonio iliustracijos. Knygoje sudėtos perfotografuotos nuotraukos iš šios knygos leidinio prancūzų kalba ir atspindi to meto Lietuvos realijas, matytas jos autoriaus akimis.

Apie Palangos pajūryje sutiktas nudistes, kitus įdomius Ž. Moklerio pastebėjimus ir nutikusius įvykius beveik prieš šimtą metų Lietuvoje sužinosite perskaitę šią knygą.

APIE LEIDYKLĄ IR JOS KNYGAS

R. Žandarienė susitikimo dalyviams papasakojo apie leidyklos „Žara“ veiklą.

„Aš ir mano vyras esame frankofonai. Tad mums nesunku atsi-

Profesorė Genovaitė Dručkutė, Žano Moklerio knygos „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ vertėja, papasakojo apie šią knygą ir jos autorių, Banguolės Aleknieienės-Andrijauskės nuotrauka

rinkti prancūzišką literatūrą. Leidykla privati, tad kokias knygas leisti, sprendžiame patys. Svarbiausia, kad ta literatūra mums patiektų patiktų, nesikirstų su mūsų vertybėmis ir turėtų kuo didesnę išliekamąją vertę.

Nuo 2013 metų Vilniuje turime prancūzišką knygyną. Jo tradiciją perėmėme iš Karolinos Masiulytės-Paliulis.

Džiaugiamės savo darbą išmanančiais vertėjais, su kuriais dabar bendradarbiaujame. Jie ir mūsų kvalifikuoti redaktoriai yra leidyklos aukso fondas. G. Dručkutė yra irgi tarp šių žmonių. Esame išleidę jos išverstus Oskaro Milašiaus laiškus ir kitas knygas. Turime ir daugiau bendrų leidybinių sumanymų“, – sakė leidyklos vadovė.

R. Žandarienė pristatė Alain Stankė (Aloyzas Vytautas Stankevičius, gim. 1934 m., dab. Alain Stankė) – lietuvių kilmės prancūzakalbio Kanados rašytojo, žurnalisto, televizijos laidų vedėjo ir prodiuserio, humoro laidos „Išdykusi kamera“ sumanytojo (Lietuvoje ji rodyta kaip „Slaptoji kamera“), leidėjo, skulptoriaus, Kanados lietuvių bendruomenės veikėjo – autobiografinę knygą „Net prisimint skaudu“.

„Šešiametis vaiko lūpomis autorius santūriai, su humoru pasakoja apie vargus, badą, nesibaižiančią kelionę mirties traukiniu, karo baisumus ir deportaciją, apie gyvenimą svečiose šalyse. Pasakojama su vaikišku naivumu, istorija atrodo tikroviškesnė ir skaudesnė negu baisiausia dokumentika. Ši knyga, kelis kartus išleista Kanadoje ir Prancūzijoje, tapo klasika. Ji įtraukta į Kvebeko mokyklų programas. Amerikiečių rašytojas Henris Mileris ją lygina su „Anos Frank dienoraščiu“, – taip šią knygą apibūdino R. Žandarienė.

Ž. Moklerio knygą „Po blyškiu Lietuvos dangumi“, A. Stankė „Net prisimint skaudu“, dar dvi autobiografinės jo knygos, kitus „Žaros“ leidinius buvo galima pamatyti ir įsigyti prieš renginį vykusioje šios leidyklos knygų mugėje.